

**İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ**

ISSN 1303-7757

2009/1, Cilt: 8, Sayı: 15

**HITIT UNIVERSITY
DIVINITY FACULTY JOURNAL**

ISSN 1303-7757

2009/1, Volume: 8, Issue: 15

Bu dergi uluslararası

veri indeksi tarafından taranmaktadır.

Hitit Üniversitesi Adına Sahibi/ Owner on behalf of Hitit University

Prof. Dr. Serdar KILIÇKAPLAN
Rektör

Yazı İşleri Müdürü / Editor in Chief
Prof. Dr. Ferhat KOCA
Dekan / Dean

Editör / Editor
Doç. Dr. Halil İbrahim ŞİMŞEK

Editör Yrd. / Editorial Assistants
Yrd. Doç. Dr. Hasan Yücel BAŞDEMİR
Yrd. Doç. Dr. Süleyman GEZER
Dr. Sefer YAVUZ

Yayın Kurulu / Editoryal Board
Prof. Dr. Ferhat KOCA
Prof. Dr. Osman EĞRİ
Prof. Dr. Muhit MERT

Doç. Dr. Mehmet EVKURAN
Doç. Dr. Halil İbrahim ŞİMŞEK
Yrd. Doç. Dr. Hasan Yücel BAŞDEMİR
Yrd. Doç. Dr. Ramazan KARAMAN

Yayın Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr. Hacı Yunus APAYDIN	Erciyes Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Hasan ONAT	Ankara Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Hüseyin ALGÜL	Uludağ Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Hüseyin PEKER	Ondokuz Mayıs Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Hüsnü Ezber BODUR	Sütçü İmam Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Mahmut Erol KILIÇ	Marmara Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Sadık KILIÇ	Atatürk Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Süleyman TOPRAK	Selçuk Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Şinasi GÜNDÜZ	İstanbul Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Talat SAKALLI	S. Demirel Ü. İlahiyat Fakültesi

Teknik Hazırlık
H. İbrahim Şimşek

Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, bilimsel hakemli bir süreli yayın organıdır. Yılda iki sayı olarak yayımlanır. Dergide yayımlanan yazıların her türlü içerik sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazılar, yayıncı kuruluştan izin alınmadan kısmen veya tamamen bir başka yerde yayımlanamaz.

Baskı Yeri ve Tarihi / Publication Place and Date
Ankara, 2009

Baskı / Printing
ÖNCÜ BASIMEVİ
Kazım Karabekir Cad. Ali Kabakçı İşhanı
No: 85/2 İskitler Ankara
Tel: 0312 384 31 20

Yazışma adresi / Corresponding Adress
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Dergi), ÇORUM
Tel: 0364 2346358 Fax: 0364 2346357

www.ilaf.hitit.edu.tr

Fiyatı: 10 TL

Bu Sayının Hakemleri / Referee Board of this Issue

Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN
(Cumhuriyet Ü. İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Ali DURUSOY
(Marmara Ü. İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Ali AKYÜZ
(Marmara Ü. İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Ferhat KOCA
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. İlyas ÇELEBİ
(Marmara Ü. İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Kamil ÇAKIN
(Ankara Ü. İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Mahmut AYDIN
(Ondokuz Mayıs Ü. İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Mevlüt KAYA
(Ondokuz Mayıs Ü. İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Muhit MERT
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK
(İstanbul Ü. İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Osman EĞRİ
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR
(Fırat Ü. İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Talip TÜRCAN
(Süleyman Demirel Ü. İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Ali AKDOĞAN
(Rize Ü. İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Ali Rıza AYDIN
(Ondokuz Mayıs Ü. İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Bayram Ali ÇETİNKAYA
(Eskişehir Osman Gazi Ü. İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Erkan PERŞEMBE
(Ondokuz Mayıs Ü. İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. İsmail KÖZ
(Ankara Ü. İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Kaşif Hamdi OKUR
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Mustafa BIYIK
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Şaban HAKLI
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. Harun ANAY
(Marmara Ü. İlahiyat Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. Naci KULA
(Eskişehir Osman Gazi Ü. İlahiyat Fakültesi)

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Doç. Dr. Kâşif Hamdi OKUR

İslam Hukuku'nda Boşama Yemini (Talâka Yemin) Meselesi

Oath of Divorce Issue in Islamic Law 5-30

Doç. Dr. Mahmut KAVAKLIOĞLU

Kendisine Yönelik Hatalı Yorumlar Karşısında Hz. Peygamber

The Prophet Muhammad's demeanor in the face of Incorrect Comments to him 31-58

Doç. Dr. Reza AKBARİ, Dr. Tahir ULUÇ

Günümüz İran'ında Felsefi Hayata Genel Bir Bakış

An Overview of the Philosophical Life in Contemporary Iran 59-75

Yrd. Doç. Dr. Muammer CENGİL

Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi I. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

The Survey on Self-esteem of Students of Divinity Faculty of Hitit University according to Some Variable 77-102

Dr. Aytekin ÖZEL

Mantığı Geleneksel Kelama Uygulamak: Şehristânî'nin *Kitâbü'l-Musâraati'l Felâsife* Adlı Eseri Üzerine Bir Çalışma

Applying Logic to Traditional al-Kalam: A Study on al-Shahrastani's Work Entitled *Kitab al-Musara'a al-Falasifa* 103-117

Dr. Yakup OŐTU

Dine Normatif ve Popüler Yaklaşım: “Bir Dini Yönelim Ölçeđi Denemesi”

Approach to Religion by the Normative and Popular: “A Test on the Religious Orientation Scale” 119-139

Ammar FRAYHAT, Amjad ABDULAZİZ, Mohammad THALGİ

Ürdün’deki Şer’î Liselerin Birinci Sınıflarında Okutulan Akaid Ders Kitabının Kapsadığı Değerler

Values Analysis of the Faith Lesson Textbook of the First secondary Grade in Jordan 141-156

Süleyman TURAN

Kadınların Hıristiyan Misyon Tarihindeki Yeri

The Place of Women in the History of Christian Missions 157-177

Şihâbuddîn Ebû’l-Abbâs Ahmed b. İdrîs el-Mâlikî el-Karâfî

Çeviren: Yrd. Doç. Dr. Kadir GÜRLER

Fetvâ, Kazâ ve İmâmet Üçgeninde Hz. Peygamber’in Tasarrufları 179-188

Kitap Tanıtım ve Deđerlendirmeleri / Book Reviews

Hazırlayan: Prof. Dr. Musa YILDIZ

Mustafa Tatçı, *Yûnus Emre Külliyyâtı*, H Yayınları, (c. 1-6). İstanbul 2009. 189-191

Hazırlayan: Ar. Gör. Süleyman TURAN

Roger P. SCHROEDER, *What is the Mission of the Church? A Guide for Catholics*, Orbis Books, Maryknoll 2008, XIII+159 s. 192-195

ÜRDÜN'DEKİ ŞER'İ LİSELERİN BİRİNCİ SINIFLARINDA OKUTULAN AKAİD DERS KİTABININ KAPSADIĞI DEĞERLER

Ammar FRAYHAT* Amjad ABDULAZİZ** Mohammad THALGİ***

Özet

Ürdün'deki Şer'î Liselerin Birinci Sınıflarında Okutulan Akaid Ders Kitabının Kapsadığı Değerler

Bu araştırmada Ürdün'de din eğitimi veren şer'î liselerin birinci sınıflarında okutulan akaid (İslam İnançları) ders kitabının kapsadığı değerleri kuantitatif (quantitative) yöntem kullanarak analiz edilmektedir. Kitabın kapsadığı ibadetle ilgili, sosyolojik, inançla ilgili, bilişsel, iktisadi ve siyasi alanlardaki değerlerin bilgisine aşağıdaki iki soruya verilen cevaplar vasıtasıyla ulaşılmıştır: 1- Şer'î liselerin birinci sınıfında okutulan akaid kitabının kapsadığı inançla ilgili, sosyolojik, ibadetle ilgili, bilişsel, siyasi ve iktisadi alanlardaki değerlerin tekrar oranı nedir? 2- Şer'î liselerin birinci sınıfında okutulan İslam akaid kitabında bulunan değer alanlarının sıralaması nedir? Bu sorulara cevap olarak; çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Cümle ve paragraflar incelenip içerdikleri anlama göre değişik değer alanlarında sınıflandırılmıştır. Farklı değerlerin tekrarına göre bu tekrarlardan yüzdelik değer çıkarılmıştır. Sonuçlar göstermiştir ki lise birinci sınıflarda kullanılan İslam akaidi kitabının içeriği 119 farklı değeri içermekte ve bu değerler 165 defa tekrar edilmektedir: İman usulü %38.2 oranında, sosyolojik değerler %23 oranında inançla ilgili değerler %16.4 oranında, bilişsel değerler %13.3 oranında, siyasi değerler %4.8 oranında, iktisadi değerler %4.3 oranındadır.

Anahtar kelimeler: Değerler, İslam eğitimi, akaid, ders kitapları, Ürdün.

Abstract

Values Analysis of the Faith Lesson Textbook of the First secondary Grade in Jordan

The present study aims at exploring the values included in faith lesson textbook of the first secondary grade in the shari stream in Jordan. The study tries to answer the following questions: 1. What is the percentage of values included in the textbooks of the first secondary class in each field? 2. What is the order of the fields to which the values included in the textbooks depending on the number of values in each field? To answer the previous questions, content analysis approach was used, the sentence and the paragraph were considered as the analysis unit. To analyze the results of the study the frequencies of the values were found. Then, the percentages of these frequencies were found. The results of the study showed that the content of the textbook of the first secondary class included (119) different values re-occurred (165) Times distributed on the following fields: Aqeedeh field (38.2%) social field (23%), worship field (16.4%), cognitive field (13.3%), political field (4.8%), economic field (4.3%).

Keywords: Values, Islamic Education, faith, textbooks, Jordan.

* Yrd. Doç. Dr., Al-Balqa Üniversitesi, Aclun Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü başkanı.

** Kral Faysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi.

*** Yrd. Doç. Dr., Al-Balqa Üniversitesi, Aclun Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünde Okutman.

1. Giriş

Ders kitaplarının incelenmesi ve değerlendirilmesinin amacı, bu kitaplardaki zayıf noktalar üzerinde durmak ve olumlu veya olumsuz değerleri tespit etmektir. Bu amacın gerçekleştirilmesi sonucunda daha kaliteli kitaplara doğru bir yönelim sağlanması mümkün olabilir.¹ Son yıllarda eğitim teknolojisi ve özellikle de bilgisayar çok geniş bir şekilde öğretim-eğitim faaliyetlerinde kullanılıyor olmasına rağmen ders kitapları hâlâ öğrenme-öğretme sürecinin en yaygın kullanılan ders aracı, eğitim programı ile öğrenci arasındaki en iyi temel iletişim kaynağı ve eğitim programının temel unsurlarından biri sayılmaktadır. Günümüzde ders kitapları önemini hala sürdürmekte olup bir yandan öğrencilerin neler öğreneceklerini belirlerken, diğer taraftan da öğretmenlerin öğreteceklerini de etkileyen kaynaklar oluşturmaktadır. Ders kitaplarının öğrencilere bilgi aktarma yanında, siyasal ve toplumsal normların da kuşaklara aktarılması işlevini gördükleri tespit edilmiştir.²

Ders kitabı, eğitim-öğretim açısından, kullanılma kolaylığı olan, her öğrencinin ulaşabildiği, bilgilerin dolaysız olarak verildiği, sürekli kullanılabilen, her an başvurulabilen ve sözel öğretimin boşluklarını doldurabilen önemli araçlardan birisidir. İyi hazırlanmış bir ders kitabı, hem öğretmenlere hem de öğrencilere büyük yarar sağlamanın yanında eğitim ve öğrenme etkinliklerinde kılavuzluk eder. Öğretmenler için ders kitaplarının ayrı bir önemi vardır. Öncelikle ders kitapları yürürlükte olan müfredat programlarının birinci elden öğretmenlere sunulduğu bir kaynaktır. Öğrencilerin, müfredat programı ile hedeflenen niteliklere ulaşmasını sağlamada en önemli araç olan ders kitapları eğitim-öğretim sürecinde yer alan görsel araçlar içinde en fazla kullanılanıdır. Ders kitaplarının hazırlanmasında dikkat edilmesi gereken en önemli husus, dersin öğretim programının koyduğu değerleri dikkate almasıdır. Seçilen yöntemler ve teknikler, hedef ve davranışların gerçekleştirilmesinde önemli bir unsurdur. Değerlerin öğrenilmesinde; işitme ve görme önemli olmakla beraber, yaparak öğrenme daha yararlı ve sürekli sonuçlar sağlar.³

Diğer kavramlar gibi “değer” kavramı da, çeşitli alanlardaki bilim adamları

-
- 1 Rüşdi Tueymeh, *Tahlilü'l-muhtevâ fi'l-ulûmi'l-insaniyye*, Dar-ü'l-fikri'l-arabi, Kahire, 1987, 25.
 - 2 Arif Dane, “İlköğretim 7. Sınıf Matematik Ders Kitaplarının Değerlendirmesi”, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Erzincan 2004, sayı: 6-2, s. 3-5.
 - 3 Hatice Güzel, “Lise II Fizik Ders Kitabının Fizik Öğretmenleri Tarafından Değerlendirilmesi”, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, Konya 2009, sayı: 27, s. 135.

rının ve araştırmacıların anlamını belirlemeye önem gösterdiği kavramlardan biri olmuştur. Örneğin Smith "değer"i bireylerin önem verdiği maddi, manevi, sosyal, ahlaki, dini ve estetiksel konular olarak tanımlar. Shwartz ise değerleri toplumların kendi amaçlarına göre koyduğu, yapılması istenilen davranış ve yönelişler olarak tanımlamıştır.⁴ Taylor'a göre değerler karmaşık ölçüler ve prensipler sistemidir. Bu sisteme göre bireyler ve gruplar hakkında hükümler verilir.⁵ Değer hayatımızın en önemli kavramlarından ve insani ilişkileri büyük ölçüde etkiler. Standartlar, hedefler ve sosyal zorunluluklar bütün toplumlarda bulunur ve insanların bireysel ve toplumsal yaşantısına gerek eğilim gerekse güdü olarak işlenmiştir. Eğilim ve güdüler hayatın kendisine verdiği anlamı göre bilinçli veya bilinçsiz olarak ortaya çıkar. Bu durumu bazıları beşerin özelliklerinden biri olarak açıklar.⁶ Bilimsel ve teknik gelişmelerin gölgesi altında uygar dünyamızı şekillendirmede değerlerin ve eğitimin rolü artmıştır. Bu gelişmelere rağmen insan çağın getirdiği problemleri çözmede yetersiz kalmıştır. Sosyal, ekonomik, siyasi huzursuzluk ve bunalımlar hayatımızdan uzak tutulan değerlerin yerine uygun alternatifler konulmasından ötürü artmaktadır.⁷

Değerleri sınıflandırma konusunda çeşitli görüşler vardır. Bu çeşitlilik felsefi görüş ayrılıklarından kaynaklanmaktadır.⁸ Bu araştırmada Spranger'in kullandığı analiz yönteminden istifade edilmiştir. Spranger'in sınıflandırma sistemine göre değerler altı gruba ayrılmıştır:⁹

1. Dini değerler
2. İktisadi değerler
3. Siyasi değerler
4. Bilişsel değerler

4 S.R Shwartz, *The Blackwell Encyclopedia of Social Psychology*, Hartall Yay, Britain 1995, s.78

5 Taylor ve diğerleri, *Values in Education and Education in Values*, the Flamer Yay, London 1995, s.56

6 es-Seyid Şerif, *Et-terbiyetü'l-İctimâiyetü ve' d-diniyetü fi riyâdi'l-etfâl.*: Darü'l-Mesireh Yay, Amman 2007, s.145.

7 Ali Ebu el-Ayneyn, *El-kıyemü'l-İslâmiyye ve't-terbiye*, Mektebet-ü İbrahim Hilmi Yay, Medine-i Münevvere 1988, s.206

8 Muhammad Mursi, *Felsefetü't-terbiye ve itticâhâtüha ve medârisüha*. Alem-ü'kütüp Yay, Kahire 1992, s.76

9 Amjad Abdülaziz, *Tahlîlü'l-kıyemi'l-mütedammeneti fi kütübi't-terbiyeti'l-İslamiyeti lissaffi's-sânî es-sânevî eş-şer'î fi'l-Ürdün*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Mute Üniversitesi, Mute 2003, s.15

5. Estetiksel değerler
6. Sosyal değerler

Bu araştırmada literatürden istifade ederek araştırma konusuna uygun bir içerik analizi ortaya konulmuştur. Analiz edilen değerler sosyal, ibadetle ilgili, siyasal, Bilişsel, iktisadi ve inançla ilgili olarak altı gruba ayrılmıştır. Ürdün'de ders kitaplarının içeriklerini analiz eden farklı alanlarda onlarca çalışma vardır. Bu araştırmaların çoğu eğitim fakültelerinde yapılan yüksek lisans tezleridir. Aşağıda vereceğimiz araştırmaları İslam eğitimi ders kitaplarını analiz eden çalışmalara örnek verebiliriz. Havalide ve Şuhah araştırmalarında birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar olan ders kitaplarının kapsadığı değerleri incelemeye çalışmışlardır.¹⁰ El-Acemi¹¹ Subeki¹² ve Abdülaziz de¹³, hazırladıkları yüksek lisans tezlerinde aynı yöntemi kullanmışlardır .

Şer'î lise akaid ders kitabı şu ünitelerden oluşmaktadır:¹⁴

1. Akaid mefhumu: Akaid(akaidin) tanımı, kaynakları, tevhit, akaid dinin esası, tevekkül, rızık, ölüm.
2. Küfre karşı İslâm akaidi: küfür, ilhad, şirk, nifak, dini hayattan ayrılmak, İslâm akaidi mülhit inançlarını yok eder.
3. İmana uymayan şeyler: Allah'tan başkasından yardım istemek, kötümserlik, kehanet, temime, yemin, nezir, ibadet olarak kurban kesmek.
4. Kur'ân-ı Kerim İslâm'ın ebedi mucizesi: İcaz delilleri, Kur'ân-ı Kerim ve bilim gerçekleri, Kur'ân-ı Kerimin özellikleri. Kaza ve kader: Kaza ve kaderin anlamı, insanın sorumluluğu, hidayet ve dalalet.
5. İtaat ve günah: Allahın emrine itaat, günahın anlamı ve türleri, tevbe.

10 Muhammad Havalide ve Ahmad eş-Şuhah, "El-kıyem-ü't-terbeviyyet-ü'l-Mütedemmenetü fi kütübi't-terbiyet-i'l-İslâmiyyet-i'l-mukarrereti lis-sufûf-i'l-arbaati'l-ulyâ mine'l-merhaleti'l-eâssiyeti'l-ulyâ fi'l-Ürdün", *Mecelletü'l-ittihad-i'li-camiati'l-arabiyeti li't-terbiyeti ve ilmi'n-nefs*. Mute 2005, sayı:3, s.138-185

11 Halid El-Acemi, *Dirasetün tahliliyye li'l-kıyem fi kütübi't-terbiyeti'l-İslamiye li sufûfi'l-merhalet-i'l-mütevessiteti fi devleti'l-kuveyt*, Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Ürdün Üniversitesi, Amman 2002

12 Yusuf Şubeki, *Menzumetü'l-kıyemi'l-mütezemmeneti fi kitabeyi es-sakâfeti'l-İslamiyye lil-merheleti's-sâneviyye*, Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Ürdün Üniversitesi, Amman 2002.

13 Abdülaziz, *Tahfilü'l-kıyemi'l-mütedemmeneti fi Kütüb-i't-terbiyeti'l-İslamiyeti*.

14 Yahya El-Aktaş ve diğerleri, *el-akidet'l-islâmiye lis-saffi'l-evveli's-sânevi*, Kısmü'l-menâhici ve'l-kütübi'l-medresiyye, Amman 1995

6. İslâm dininden sapan mezhepler: Batınîler, Babîlar, Bahaîler, Kadiyanîler.
7. İslâm özellikleri ve etkileri.

Ürdün'de şer'î liselerin birinci sınıfında okutulan akaid ders kitabının genel çizgileri eğitim bakanlığı tarafından şöyle belirtilmiştir:¹⁵

1. Akaid kavramının anlatılması ve bu kavramların İslam'daki öneminin vurgulanması,
2. Diğer dinlerin akaid ve inanç sistemlerinin açıklanması,
3. İslam inancına aykırı düşünce ve davranışların belirtilmesi,
4. Hürriyet, irade, kaza ve kader kavramlarının İslam'daki yerinin açıklanması,
5. İslam da sevap ve günah kavramları ve İslam inancının temellerine aykırı mezheplerin açıklanması,
6. İslam akaidinin özellikleri ve Müslümanların hayatlarına etkisi.
7. Öğrencilerin imanlarını güçlendirmek ve iman ettikleri esasları hayatlarında uygulamalarını sağlamak.

Bu araştırmanın önemi, akaid dersinin öğrencilerin gelişimi için önemli bir aşama olan ergenlik döneminde okutulmasından kaynaklanmaktadır. Araştırmanın sonucundan elde edilen olumlu ve olumsuz yönlerin belirtilmesi eğitim müfredatını yenilenmesi ve geliştirilmesi çabalarına katkıda bulunabilir.

2. Problem ve Amaç

Bu çalışmanın amacı, Ürdün'de şer'î liselerin birinci sınıfında okutulan akaid dersinde yer alan metinlerin hangi değerleri aktardığını tespit etmektedir. Araştırmanın soruları şu şekildedir:

1. Şer'î liselerin birinci sınıfında okutulan İslam akaidi kitabının kapsadığı inançla ilgili, sosyolojik, ibadetle ilgili, bilişsel, siyasi ve iktisadi alanlardaki değerlerin tekrar oranı nedir?
2. Şer'î liselerin birinci sınıfında okutulan İslam akidesi kitabında bulunan değer alanlarının sıralaması nedir?

15 Mohammad Thalgi, *Ürdün'de Din Eğitimi*, Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007, 104-117.

3. Araştırmanın Sınırları

Bu araştırmada, eğitim bakanlığının 23.05.1990 yılı 9/15 sayılı kararı ile kabul edilen müfredat üzerine lise birinci sınıf akaid ders kitabı incelenecektir.

4. Yöntem

Ders kitabının hangi değerleri aktardığını tespit etmek için tarama modeli uygulanmıştır. Metinlerin seçimi sırasında herhangi bir tür ayrımı yapılmadan bütün metinler incelenmiştir. İncelemede her anlamlı cümle veya paragraf bir değer birimi olarak kabul edilmiştir. Bu cümlelerden ve paragraflardan çıkarılan değerler aşağıda bahsedeceğimiz değer gruplarına dağıtılmıştır. Bütün bu gruplardaki değerlerin tekrarları hesaplanmıştır. Metinlerde tespit edilen değerler; nicel veriler haline getirilmiş, SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Ders kitabında analiz edilen değerler şu altı grupta sınırlandırılmıştır:

1. İnançla ilgili Değerler: İslamın getirdiği inanç ve değerlere inanmak.
2. İbadetle ilgili Değerler: İslamın getirdiği emir ve yasaklarla ilgili değerler.
3. Sosyal Değerler: Bireylerin birbirleriyle olan ilişkileri kapsayan değerler.
4. İktisadi Değerler: İnsaların arasındaki iktisadi ilişkilerle ilgili değerler.
5. Siyasal Değerler: Devletin dış ve iç politikalarıyla ve bireylerin devletle olan ilişkileriyle ilgili değerler.
6. Bilişsel Değerler: Bilgi, akıl, düşünce ve vahiy ile ilgili değerler.

Ders kitabı uzman araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Araştırma yönteminin uygun olup olmadığını test etmek için El-Belga Üniversitesi Aclun Eğitim Fakültesindeki öğretim üyeleriyle istişare edilerek tavsiyelerine göre yeniden gözden geçirilmiştir. Araştırmanın sonuçları çıkarıldıktan sonra istatistiksel yöntemlerle ortalamaları alınmıştır.

5. Bulgular

Birinci soruyu cevaplamak için her grupta tekrarlanan değerler hesaplanmış ve ortalamalarına göre sınıflandırılmıştır. Bir, iki, üç, dört, beş ve altıncı tablolarda gruplardaki değerlerden elde edilen ortalamalar gösterilmiştir.

Tablo 1: İnançla ilgili Grupta Tekrar Edilen Değerlerin Sayıları ve Ortalamaları

	Değer	Tekrarlama	Ortalama
1	Allaha iman	4	6.3%
2	Meleklerle iman	4	6.3%
3	Peygamberlere iman	4	6.3%
4	Semavi kitaplara iman	4	6.3%
5	Ahret gününe iman	2	1.6%
6	Kadare iman	2	3.2 %
7	Kur'an-ı Kerim'in önemi	3	4.8 %
8	Gaybı sadece Allah bilir	3	4.8 %
9	Tevhid	2	3.2 %
10	Tevhid-i sıfat	1	1.6 %
11	Allah'ın hakimiyeti	1	1.6 %
12	Ululiyet tevhidi	1	1.6 %
13	Rububiyet tevhidi	1	1.6 %
14	Mahlukat en mükemmel şekilde yaratılmıştır	1	1.6 %
15	Ölüm mukadderdir	1	1.6 %
16	Allah-ü Teâlâ'nın sıfatları	1	1.6 %
17	Peygamberleri inkâr edenler kâfir-dir.	1	1.6 %
18	Vahiy bir gerçektir	1	1.6 %
19	Allah-ü Teâlâ hakkında kötü şey söylemek kafirliktir. (küfürdür)	1	1.6 %
20	Allah'ın mağfireti büyüktür	1	1.6 %
21	Akaidin eksikliği yoktur	1	1.6 %

22	Allah'tan başkasından yardım istenmemeli	1	1.6 %
23	Dini Allah-ü Teala gönderdiği	1	1.6 %
24	Kâinatı Allah yarattı	1	1.6 %
25	Muvaffakiyet Allahtan istenir	1	1.6 %
26	Sadece Allah adına yemin edilir	1	1.6 %
27	Sadece Allahu Teâla için nezir edilir	1	1.6 %
28	Kur'an-ı Kerim'de i'câz vardır	1	1.6 %
29	Kur'an-ı Kerim'de tahrif yoktur	1	1.6 %
30	Hidayet Allah'tan istenir	1	1.6 %
31	Şirk büyük günahtır.	1	1.6 %
32	Hz. Muhammed son peygamberdir	1	1.6 %
33	Kibleyi değiştirmek küfürdür	1	1.6 %
34	Güneşe tapınmak küfürdür	1	1.6 %
35	Namazın farzlarını inkar etmek küfürdür	1	1.6 %
36	İslam son dindir	1	1.6 %
37	Akaidin kaynağı Allah'tır	1	1.6 %
38	İnsanın yaratılmasının amacı ibadettir	1	1.6 %
39	Hayır, Allah'tan istenir	1	1.6 %
	Toplam	63	100%

Tablo 1'de görüldüğü gibi inançla ilgili değerler grubunda tekrar edilen değerlerin toplamı 63'tür. Bunların içinde en çok tekrar edilenler Allah'a iman ,meleklerle iman ,peygamberlere iman, ahiret gününe imandır.

Tablo 2: Sosyal Gurupta Tekrar Edilen Değerlerin Sayıları ve Ortalamaları

	Değer	Tekrarlama	Ortalama
1	Cömertlik	1	2.6%
2	Müşriklerle evlenmemek	1	2.6%
3	Müslüman bayanların Müslüman olmayanlarla evlenmemesi	1	2.6%
4	Müşriklerden uzak kalmak	1	2.6%
5	Nifağın kötülüğü	1	2.6%
6	Sosyalizmin olumsuz yönleri	1	2.6%
7	Varoluşçu felsefenin yanlışları	1	2.6%
8	İnsan değerli bir varlıktır	2	5.2%
9	İyiliği emredip kötülükten nehy etmek	1	2.6%
10	Yardımlaşma	2	5.2%
11	Hurafeleri bırakmak	2	5.2%
12	Kötümserliğin yasak olması	1	2.6%
13	Büyücülere gitmemek	1	2.6%
14	Kâhinlere gitmemek	1	2.6%
15	Muskaları kullanmamak	1	2.6%
16	Kur'an tüm insanlara gönderildi	1	2.6%
17	Cesaret	1	2.6%
18	İyimserlik	1	2.6%
19	Allah insana takatinin üzerinde yük yüklemeyiz	1	2.6%
20	Günahkârlar olumsuz etkiler bırakır	1	2.6%
21	Büyük günahlardan kaçınmak	2	5.2%

22	İnsanlara zulmetmemek	1	2.6%
23	Batinî mezhebinin yanlışlığı	1	2.6%
24	Babî mezhebinin yanlışlığı	1	2.6%
25	Bahaî mezhebinin yanlışlığı	1	2.6%
26	Kadıyanî mezhebinin yanlışlığı	1	2.6%
27	İnsanlar arasında eşitlik	3	7.9%
28	Kötü adetleri bırakmak	1	2.6%
29	Doğruluk	1	2.6%
30	İnsanlarla işbirliği yapmak	1	2.6%
31	İslam ümmetinin hayırlılığı	1	2.6%
32	Riyanın kötülüğü	1	2.6%
	Toplam	38	100%

Tablo 2’de görüldüğü gibi sosyal değer grubundan 38 değer elde edilmiştir. Bunların içerisinde en çok tekrar edilenleri insanlar arasındaki ilişkide eşitlik, insanın değerli bir varlık olduğu, hurafelerden ve büyük günahlardan uzak durulması gerektiğidir.

Tablo 3: İbadet Grubunda Tekrar Edilen Değerlerin Sayıları ve Ortalamaları

	Değer	Tekrarlama	Ortalama
1	Sünnetin önemi	1	3.7%
2	İbadette ihlas	1	3.7%
3	İslam’ın emirlerine uymak	1	3.7%
4	Allah'a tevekkül	3	11.1%
5	Zikir	3	11.1%
6	Allah'a şükür etmek	1	3.7%

7	Sabır	1	3.7%
8	Takva	1	3.7%
9	Günahlardan kaçınmak	1	3.7%
10	Allah'a güvenmek	1	7.4%
11	Tövbe	1	7.4%
12	Nezir	1	3.7%
13	Hidayet	1	3.7%
14	İslam hükümlerini kabul etmek	1	3.7%
15	Kanaat	1	3.7%
16	İyilik- ibadet	1	3.7%
17	Günahın kötülüğü	1	3.7%
18	İbadette niyet şarttır	1	3.7%
19	Dünya ve ahiret arasında denge kurmak	1	3.7%
20	Günah işledikten sonra ağlamak	1	3.7%
21	Mağfiret	2	7.4%
	Toplam	27	100%

Tablo 3'de görüldüğü gibi ibadetlerle ilgili 27 değer elde edilmiştir. Bunların arasında en çok tekrar edilenleri tevekkül, zikir ve tövbedir.

Tablo 4: Bilişsel Grupta Tekrar Edilen Değerlerin Sayıları ve Ortalamaları

	Değer	Tekrarlama	Ortalama
1	Aklın önemi	2	9.1%
2	Çalışmanın önemi	3	13.6%
3	İslam dininin ebediliği	1	3.7%
4	Sihir gerçektir	1	4.5%

5	Sağlığın önemi	1	4.5%
6	Arapçanın önemi	2	4.5%
7	Kainatta hiçbir şey tesadüf değildir	1	9.1%
8	Hidayet ve dalalet insanın kendi iradesine göre gerçekleştirilir	1	4.5%
9	Kur'an-ı Kerimde belağat vardır	2	9.1%
10	Bilimsel gerçeklerle Kur'an-ı Kerim arasında bir çelişki yoktur	1	4.5%
11	Evren kanunları ile Kur'an-ı Kerim arasında bir çelişki yoktur	3	13.6%
12	Kuran, akıl ile çelişmez	1	4.5%
13	Bilimsel araştırmaların önemi	1	4.5%
14	İnsan Allah-ü Teala tarafından yaratılmıştır	1	4.5%
15	İslam akaidin insan ve hayata bakışında bir bütünlük vardır	1	4.5%
	Toplam	22	100%

Tablo 4'te görüldüğü gibi bilişsel 22 değer elde edilmiştir. Bunların içerisinde en çok tekrar edilenleri evrende değişmeyen kurallar olduğu 'Kur'an-ı Kerim ve evren kuralları arasında çelişki olmadığı aklı önem vermek, Arapçanın önemi Kur'an'da belağattır.

Tablo 5: Siyasal Grupta Tekrar Edilen Değerlerin Sayıları ve Ortalamaları

	Değer	Tekrarlama	Ortalama
1	Din ve hayat birbirinden ayrılmamalı	1	12.5%
2	İslam ümmetinin birliği lüzumludur	1	12.5%

3	Cihadın önemi	3	37.5%
4	Kudüs Arap ve Müslümanlara ait kutsal bir şehirdir	1	12.5%
5	İslam düşmanlarına dikkat edilmeli	1	12.5%
6	Diğer toplumların İslam ile ilgili düşünceleri bilinmeli	1	12.5%
	Toplam	8	100%

Tablo 5'de görüldüğü gibi 8 siyasi değer elde edilmiştir. Bunların içerisinde cihat en çok tekrar edilmiştir.

Tablo 6: İktisadi Grupta Tekrar Edilen Değerlerin Sayıları ve Ortalamaları

	Değer	Tekrarlama	Ortalama
1	Faizin yasak olduğu	2	28.6%
2	Çalışma	1	14.3%
3	Helal rızık aramak	1	14.3%
4	Emanet	2	28.6%
5	Bereket	1	14.3%
	Toplam	8	

Tablo 6'da görüldüğü gibi 7 iktisadi değer elde edilmiştir. Bunların içerisinde faizin yasak olması, emanete önem vermek en çok tekrar edilmiştir.

6. İkinci soru ile ilgili çıkarılan sonuçlar

İkinci soruyu cevaplamak için her grubun içerisinde tekrar edilen değerler hesaplanmıştır. Bu gruplar en çok tekrar edilenden en az tekrar edilene doğru tablo 7de gösterdiği şekilde sıralanmıştır. İnançla ilgili, sosyal, ibadetle ilgili, siyasi ve iktisadi.

Tablo 7: Tüm Değer Gruplarının Ortalamaları (En Çok Tekrar Edilenden En Az Tekrar Edilene)

No.	Konu	sayı	tekrarlama	ortalama
1	İnançla ilgili Değerler	40	63	38.2%
2	Sosyal Değerler	32	38	23%
3	İbadetle ilgili Değerler	21	27	16.4%
4	Bilişsel Değerler	15	22	13.3%
5	Siyasal Değerler	6	8	4.8%
6	İktisadi Değerler	5	7	4.3%
	Toplam	119	165	100%

7. Öneriler

Akaid ders kitapları hazırlanırken yazarların aşağıdaki önerilere dikkat etmesi ile ders kitaplarının içerik, öğretim yöntem ve teknikleri ile hazırlık ve değerlendirme açısından daha etkili bir role sahip olacağına inanmaktayız:

1. Değerler açıklanırken, öğrencilerin akli ve mantiki yöntemlerle derslere katılmalarına fırsat verilmeli.
2. Öğrencilere anlatılması gereken İslam toplumundaki değişik inanç mezheplerinin sistemi hakkında yeterli bilgi verilmeli.
3. İslam inancının diğer inançlarla ilişkisi olumlu yönleriyle açıklanmalı. İslami olmayan toplumlarla barış, merhamet ve alışveriş gibi değerlere yer verilmeli.
4. Değerleri anlatma üslubu değişik yöntemlerle geliştirilmeli.
5. Problem kurmayı geliştirecek gerçek durumların verilmesine önem verilmeli ve öğrencilerin problem kurmalarına yardım edecek ipuçları verilmeli, çocukların yaratıcılıklarını ortaya çıkaracak problemlere yer verilmeli.

dir.

6. Her ünite ile ilgili olarak rutin olduğu kadar rutin olmayan problemlere de yer verilmelidir.

Eğitim ve Öğretim Bakanlığı (vezaret'-terbiye ve't-talim) tarafından lise merhalesi için yeniden hazırlanması düşünülen ders kitaplarına ve onların yazarlarına bu araştırmanın sonuçlarının yardımcı olacağını ümit etmekteyiz.

8. Sonuç

Araştırmada yaptığımız analize göre kitapta yüz on dokuz değer bulunmuştur. Değişik değer gruplarında tekrarlarıyla beraber yüz atmış beş değer oluşmuştur.

İnançsal değerlerin en çok tekrar edilen değer olduğu tespit edilmiştir. Bu durum dersin amacına uygun bulunmuştur. Çünkü, dersin amaçlarından biri de imanın mahiyetini belirtmektir. Ancak genel olarak bu değerler açıklanırken bilgi öğrenciye hazır olarak verilmiştir ve öğrencilerin akli ve mantıkî yöntemlerle derslere katılmalarına fırsat verilmemiştir. Bu değer grubunda Allah'a iman, meleklerle iman, peygamberlerine ve ahiret gününe iman etmek en çok tekrar edilen değerlerdendir. Bu değerler imanın şartlarından olduğu için çokça tekrar edilmesi uygun bulunmuştur.

İbadetle ilgili çıkarılan değerler; tevekkül, zikir ve tövbedir. İbadetle ilgili değerlerin diğer gruplara oranla daha az olduğu tespit edilmiştir. Bu durum kitabın konusundan kaynaklanmaktadır.

Siyasal değerler grubunda en çok tekrar edilen değer cihattır. Bu, İslam dünyasının içerisinde bulunduğu siyasi durumdan kaynaklanmaktadır. Bu değer, Eğitim Bakanlığı'nın belirlediği ders kitaplarının amaçları içerisinde yer almaktadır.

İktisadi değerler bireyler arasında olan ve inanç boyutu bulunan faizin yasak olması, emanet gibi ticari ve iktisadi ilişkilerdir.

Ders kitabının içeriği ile ilgili olumsuz yönleri ise şöyle zikredebiliriz:

1. İnançsal değerler mantıksal yöntemlerle anlatılmamıştır.
2. Öğrencilere anlatılması gereken İslam toplumundaki değişik inanç mezheplerinin sistemi hakkında yeterli bilgi verilmemiştir.
3. İslam inancının diğer inançlarla ilişkisi hep olumsuz yönleriyle belirtilmiştir. İslami olmayan toplumlarla barış, merhamet ve alışveriş gibi değerlere yer verilmemiştir.

4. Ders kitabında inancı amelle bağlayan değerlerin üstünde yeteri kadar durulmamıştır.
5. Değerleri anlatma üslubu değişik yöntemlerle geliştirilmemiştir. Böyle değerleri en mükemmel şekilde anlatabilmek için resim, hikaye, şiir gibi öğretim yöntemleri kullanılmalıdır.

Kaynakça

- Ali Ebu el-Ayneyn, *El-kıyem-ü'l-İslamiye ve't-terbiye*, Mektebet-ü İbrahim Hilmi Yay, Medine-i Münevvere 1988.
- Amjad Abdülaziz, *Tehlil-ü'l-kıyem-i'l-mütedemmeneti fi Kütüb-i't-terbiyeti'l-İslamiyeti lis-safi's-sani es-sanevi eş-şeri fi'l-Ürdün*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Mute Üniversitesi, Mute 2003.
- Arif Dane, "İlköğretim 7. Sınıf Matematik Ders Kitaplarının Değerlendirmesi", *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Erzincan 2004, sayı: 6-2, ss. 1-18.
- Halid El-Acemi, *Diraset-ün tahliliye lilkıyem fi kütüb-i't-terbiyeti'l-İslamiye lisufufi'l-merhelet-i'l-müteves-siteti fi devleti'l-kuveyt*, Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Ürdüniye Üniversitesi, Amman 2002.
- Hatice Güzel, "Lise ii fizik ders kitabının fizik öğretmenleri Tarafından Değerlendirilmesi", *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, Konya 2009, sayı: 27, s. 133-142.
- Mohammad Thalgi, *Ürdün'de Din Eğitimi*, Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007.
- Muhammad Havalide ve Ahmad eş-Şuhah t, "El-kıyem-ü't-terbeviyyet-ü'l-Mütedemmenet-ü fi kütüb-i't-terbiyet-i'l-İslamiyyet-i'l-mukarreret-i lis-sufuf-i'l-arbaat-i'l-ulya min-e'lmerhelet-i'l-esasiyet-i'l-ulya fi'l-Ürdün", *Mecellet-ü't-tihad-i'l-camiat-il-arabiyet-i lit-terbiyet-i ve ilm-i'nnefs*. Mute 2005, sayı: 3, ss. 138-185
- Muhammad Mursi, *Felsefet-ü't-terbiyeh ve't-ticahatüha ve medarisüha*, Alem-ü'kütlüp Yay., Kahire 1992.
- Rüşdi Tueymeh, *Tahlil'ül-Muhteva f'l-ulumu'l-insaniyyeh*, Dar-ü'l-fikri'l-arabi Yay, Kahire 1987.
- S.R Shwartz, *the Blackweel Encyclopa of Social Psychology*, Hartall Yay, Britain 1995.
- es-Seyid Şerif, *Et-terbiyet-ü'l-İctimayiyet-ü ve d-diniyet-ü fi riyad-i'l-atfal*, Darü'l-Mesireh Yay., Amman 2007.
- Taylor ve diğerleri, *Values in Education and Education in Values*, the Flamer Yay/, London 1995.
- Yahya El-Aktaş ve diğerleri, *el-Akidet'l-islamiye lis-saffi'l-avveli-sânevi*, Kısmü'l-menahici ve'l-kütübü'l-medresiyye, Amman 1995.
- Yusuf Şubeki, *Menzumet-ü'l-kıyem-i'l-mütezemmenet-i fi kitabeyi el-sakafet-i'l-İslamiyye lil-merheleti's-saneviyye*, Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Ürdüniye Üniversitesi, Amman 2002.